

RAPORTTI APURAHAN KÄYTÖSTÄ
Alli Paasikiven Säätiö
Iso Roobertinkatu 1 A 16
00120 HELSINKI

Alli Paasikiven säätiö myönsi 24.4.2017 minulle rahoituksen sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen erojen syitä selvittävään post doc -hankkeeseen: 'Kun sateenkaaren päässä on ero'. Apurahakausi alkoi 1.7.2017 ja jatkui 30.6.2018 saakka. Kaksivuotiseksi suunniteltu tutkimushanke jatkuu edelleen ja pureutuu lesbojen, homojen, biseksuaalien, transukupuolisten, intersukupuolisten ja queer-ihmisten eroihin, joista on kansainvälisestäikin vasta hyvin vähän tutkimustietoa. Suomesta aiempaa tutkimusta aiheesta ei ole lainkaan.

Tutkimushankkeeni tutkimuskysymykset ovat seuraavat: Minkälaiset seikat ovat rasittaneet lesbojen, homojen, biseksuaalien, transukupuolisten, intersukupuolisten ja queer-ihmisten parisuhteita ja johtaneet eroon? Miten eroprosessit eletään ja koetaan? Minkälaista tukea parit ovat saaneet sukulaisilta, ystäviltä ja viranomaisilta eroprosessissa? Miten eroavien kumppaneiden ja heidän parisuhteidensa yhteiskunnallinen asema ja lailliset statukset vaikuttavat eroissa?

Tutkimukseni tuottama tieto tarjoaa sateenkaariparisuhteissa eläneille välineitä itseymmärrykseen erotilanteissa. Lisäksi tutkimukseni tarjoaa pari- ja perhetyön ammattilaisille tietoa heidän työnsä tueksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien eroauttamiseen liittyvissä kysymyksissä. Tätä tietoa voi käyttää myös sosiaali- ja perhepalvelujen kehittämisessä yhdenvertaisemmiksi.

Tutkimuksen eteneminen apurahakaudella

Tutkimushanke alkoi analysoimalla Sateenkaariperheiden lasten hyvinvointi -tutkimushankkeeseen (2014-2018) kerätyn kyselyaineiston avovastauksia, joissa sateenkaariperheiden vanhemmat kertovat erosta parisuhteestaan sekä haastatteluaineiston keruulla sateenkaarieronneilta. Erohaastatteluihin on lukuisista yrityksistä huolimatta ollut suhteellisen vaikea löytää osallistujia, joten aineistonkeruu on vielä kesken. Tähän mennessä olen tehnyt seitsemän haastattelua. Tutkimuspyyntöä on jaettu Jyväskylän SETAn facebook -sivulla, Tampereen SETAn sähköpostilistoilla, Sateenkaariperheet ry:n ja Monimuotoiset perheet ry:n facebook -sivulla ja sähköpostilistoilla sekä Sininauhaliiton järjestämiin sateenkaarierorhythmiin osallistuneille ryhmien vetäjän kautta. Minulla on kuitenkin lupa käyttää väitöskirjan jälkeisessä tutkimuksessa aineistona myös väitöstutkimukseeni 2005 (5 parihaastattelua) ja 2014-2015 (11 yksilöllistä seuranta-haastattelua) keräämäni pitkittäishaastatteluaineistoa biseksuaalien naisten ja heidän kumppaneidensa parisuhdekokemuksista. Useimmat haastattelemani biseksuaalit naiset ja heidän kumppaninsa olivat kokeneet eron parisuhteesta. Tarkastelenkin tutkimuksessani myös sitä, miten kulttuuriset dikotomiat ylittävä sukupuoli tai seksuaalinen suuntautuminen, esimerkiksi biseksuaalisuus, transsukupuolisuus tai muunsukupuolisuus on merkityksellistynyt jo eroon päättyneessä suhteessa. Miten se on tullut ymmärrettäväksi suhteessa ja vaikuttanut erossa esimerkiksi lähipiiriltä saatavaan tukeen?

Olemassaolevan kysely- ja haastatteluaineiston analyysi osoittaa, että monilla tutkittavilla on ollut vaikeuksia sateenkaarierossaan. Vaikka samaa sukupuolta olevien suhteiden laillinen status on muuttunut tasa-arvoisemmaksi, edelleen aineistossa on kertomuksia siitä, että lapsuudenperhe tai sukulaiset eivät ole hyväksyneet samaa sukupuolta olevien suhdetta tai tutkittavan transsukupuolisuutta. Vaikeat välit omiin vanhempiin tai jopa hylätyksi joutuminen on heijastunut tällöin myös haastateltavien parisuhteeseen, jos haastateltava ei ole saanut siihen tukea. Ulkopuolisten taholta tuleva kyseenalaistaminen on myös

saattanut johtaa siihen, että omaksi itsekseen on ollut vaikea kasvaa ja myös sen löytäminen, mitä haluaa parisuhteella on ollut haasteellista.

Osalla vaikeudet johtuvat sateenkaariperheen vanhempien ja lasten puutteellisesta lainsuojasta, esimerkiksi sosiaalisella vanhemmalla ei ole ollut oikeutta tai halua tavata ei-biologista lastaan eron jälkeen. Myös lapsen saaminen on voinut olla suhteelle niin suuri haaste, että se on lopulta erottanut kumppanit ja johtanut eroon. Monet ovat myös kokeneet, että sukulaiset, ystävät tai viranomaiset eivät ole ottaneet sateenkaari-eroa yhtä tosissaan kuin eri sukupuolia olevan pariskunnan eroa. Jotkut ovat sinnitelleet liian pitkään huonossa sateenkaarisuhteessa, koska ovat pelänneet eron viestivän yleisemmin siitä, että sateenkaarisuhteet eivät voi onnistua. Joissakin suhteissa on ollut myös väkivaltaa.

Bi-naisten ja kumppaneiden kohdalla eroissa keskeiseksi nousee sosiaalisten suhteiden ainakin osittainen järjestäytyminen homo/hetero –jaon mukaan. Jos bi-nainen alkoi seurustella eron jälkeen kumppanin kanssa, jonka sukupuoli oli eri kuin aiempi, hän ei enää välttämättä solahtanut ystäväpiiriin samalla tavalla kuin ennen. Tällöin hän saattoi menettää erossa kumppanin lisäksi myös ystävän tai ystäväpiirin. Sukulaiset ja vanhemmat saattoivat myös suhtautua epäilevästi eri sukupuolta olevaan uuteen kumppaniin, eikä uusi suhde saanut heiltä samanlaista tukea kuin aiempi.

Ero onkin kriisi, joka saattaa tuoda esiin lähipiirin ja ympäristön piilossa olleita negatiivisia asenteita seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvia ja heidän suhteitaan kohtaan, jolloin eroavat kumppanit jäävät ilman tarvitsemaansa tukea.

Julkaisut ja tutkimustulosten yleistajuistaminen

Tutkimuksesta on julkaistu jo yksi kansainvälinen artikkeli, jossa analysoin bi-naisten ja heidän entisten kumppaneidensa puhetta suhteistaan eron jälkeen vuonan osana Marjo Kolehmainen ja Tuula Juvosen Routledgele toimittamaa *Affective Inequalities in intimate relationships* -kirjaa:

Lahti, Annukka (2018). *Listening to Old Tapes: Affective Intensities and Gendered Power in Bisexual Women's and Ex-Partners' Relationship Assemblages*. Teoksessa Tuula Juvonen & Marjo Kolehmainen (toim.) *Affective Inequalities in Intimate Relationships*. Abingdon, Oxon, New York, NY: Routledge

Toinen artikkeli käsittelee sateenkaari-erokokemuksia. Tutkin siinä, miten ero sateenkaari-erosuhteesta eletään ja koetaan yhteiskunnallisessa tilanteessa, jossa samaa sukupuolta olevien suhteita on pitkään puolustettu samanlaisina ja aivan yhtä onnellisina suhteina kuin heterosuhteetkin. Onko ero tässä yhteiskunnallisessa kehyksessä erityisen haasteellinen ja raskas? Minkälaista tukea tutkittavat ovat saaneet sukulaisilta, ystävilta ja viranomaisilta eroprosessissa?

Esittelin apurahakaudella kirjoittamaani artikkeli-ideaani sosiologian maailmankongressissa Torontossa 15.–21.7.2018. Tapasin kongressissa australialaisen tutkijan Luke Gahanin, joka on tehnyt pioneiritutkimusta sateenkaari-erosta (Gahan, 2018). Gahan ja työryhmän toinen vetäjä Kathryn Almack pyysivät minua lähettämään artikkelikäsikirjoitukseni heidän toimittamaansa *Journal of Sociology*n erikoisnumeroon *Experiences of and responses to disempowerment, violence and injustice within the relational lives of Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Queer (LGBTQ) people*. Dead line käsikirjoitusten lähettämislle on 1.3.2019.

Tällä hetkellä kirjoitan aineiston analyysin pohjalta myös suomenkielistä kirjaa 'Sateenkaari-erot Suomessa' yhdessä Marjo Kolehmainen sen kanssa Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla kirjaan (valmis 31.1.2019). Toimitan kirja osana tutkimushanketta Kia Aarnion, Anna Moringin ja Jenni Kerppola-Pesun kanssa. Olemme tehneet Gaudeamuksen kanssa esisopimuksen kirjan julkaisemisesta (1/2020). Lisäksi

päivitan tutkimustulosten pohjalta Sateenkaariperheet ry:n julkaiseman ero-oppaan. Jaan tutkimuksesta tietoa Twitter-tilini kautta: <https://twitter.com/AnnukkaLahti?lang=en>.

Olen perustanut tutkimushankkeelle kotisivut: <https://sateenkaarierot.wordpress.com/>.

Jyväskylässä 31.12.2018

Kunnioitavasti

Annukka Lahti

Projektitutkija

Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Sukupuolentutkimus

Tutkimus: Kun sateenkaaren päässä on ero